

MAŁGORZATA CIELICZKO

PATRONKI 2023 ROKU: JADWIGA ZAMOYSKA I WISŁAWA SZYMBORSKA

Rok Jadwigi Zamoyskiej w Bibliotece Kórnickiej

W roku 2023 minęło sto lat od śmierci Jadwigi z Działyńskich Zamoyskiej (1831–1923) – córki Gryzeldy Celestyny z Zamoyskich i Tytusa Działyńskiego. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Uchwałą z dnia 22 lipca 2022 r. ustanowił ją patronką 2023 roku.

Pochodząca z rodu o silnych patriotycznych tradycjach, połączyła w sobie fantazję i postawę obywatelską Działyńskich, płomień i zaangażowanie Zamoyskich oraz trzeźwe i praktyczne spojrzenie Czartoryskich. Przez całe życie była aktywna i oddana pracy na rzecz innych – zarówno w domu rodzinnym, podczas licznych podróży, jak i na emigracji. Wyrosła otoczona książkami i atmosferą Biblioteki Kórnickiej, wśród ludzi, którzy umiłowanie wiedzy łączyli z nieustającą pracą nad sobą w duchu chrześcijańskim. Dziś znana jest jako współtwórczyni Fundacji „Zakłady Kórnickie” oraz założycielka Szkoły Domowej Pracy Kobiet, w której zbudowała podstawy spójnego systemu edukacyjno-wychowawczego dla dziewcząt. Jako jedna z pierwszych piętnastu osób w Polsce odznaczona została Orderem Odrodzenia Polski Polonia Restituta – za zasługi położone dla Rzeczypospolitej Polskiej na polu działalności wychowawczej i filantropijnej.

Powyższy fragment pochodzi z planszowej wystawy *Jadwiga Zamoyska. Portret kobiety skutecznej* przygotowanej przez zespół naszej Biblioteki pod kierunkiem dyrektorki prof. Magdaleny Biniąś-Szkopek. Na dziesięciu planszach narracyjnych Jadwiga Zamoyska przedstawiona została z różnych, czasem zaskakujących perspektyw, co zapowiadają już tytuły: *Dzieciństwo – „wśród cholery, szubienic, armatnich wystrzałów, pożarów urodzona”*; *Miłość to okno na świat*; *Macierzyństwo (nie)doskonale*; *Jadwiga po turecku*; *Kawa i śledzie*; *Była taka Szkoła...*; *Hrabina za kratami*; *Jadwiga na shoppingu*; *Mamo, czy pozwolisz na kupno Zakopanego?*; *Kronikarka życia codziennego*. Celem autorów wystawy było wyjście poza schematyczny wizerunek Zamoyskiej – zbudowany głównie na podstawie ostatnich dekad jej życia oraz

Jadwiga Zamoyska. Portret kobiety skutecznej

Autorzy wystawy: Edyta Bątkiewicz-Szymanowska, Magdalena Biniś-Szkopek, Małgorzata Cieliczko, Agata Łysakowska-Trzoss, Małgorzata Potocka, Mikołaj Potocki
 Opracowanie graficzne: Agnieszka Juraszczyk, Fundacja TRES
 Patronat merytoryczny: PAN Biblioteka Kórnicka
 Patronat finansowy: Fundacja „Zakłady Kórnickie”

wartości duchowych, którym wówczas była już całkowicie oddana – i pokazanie jej z wielu stron: jako dziecka, dziewczyny, kobiety, żony, matki, nauczycielki, dyplommatki, podróżniczki, której nieobce były dylematy i wątpliwości, która przeżywała chwile tragiczne, ale także zabawne czy ciekawe poznawczo. Dlatego właśnie – obok biograficznych informacji stanowiących fundament tej wystawy – pojawiły się plansze ukazujące Zamoyską m.in. jako poliglotkę i dyplomatkę umiejącą odnaleźć się w różnych krajach oraz kręgach kulturowych, która doświadczała rozmaitych perypetii podczas podróży; jako osobę lubiącą kawę oraz dobre gatunkowo sukienki; czy wreszcie jako panią domu, która – nie umiając gotować – zaaranżowała elegancką kolację, korzystając z usług firmy cateringowej. Jadwiga Zamoyska słusznie kojarzy nam się przede wszystkim z założoną, wspólnie z córką Marią, Szkołą Domowej Pracy Kobiet, której poświęciła dużą część swojego życia, a także z pismami, m.in.: *O pracy, O wychowaniu, O miłości ojczyzny*, ale warto również pamiętać, że była kobietą lubiącą jazdę konną, szkicowanie i malowanie akwarelami. Autorzy wystawy starali się stworzyć wieloaspektowy obraz tej wyjątkowej osoby.

Wernisaż *Portretu kobiety skutecznej* miał miejsce w Sejmie RP 14 czerwca, natomiast uroczysta prezentacja wystawy w Senacie RP odbyła się 30 sierpnia.

W Zamku w Kórniku otwarto ją w przeddzień rocznicy urodzin Jadwigi Zamoyskiej – 3 lipca i towarzyszyła jej wystawa pamiątek po Generałowej. Były wśród nich: listy i notatki pisane jej ręką, oryginalne rysunki i akwarele, dyplomy i souveniry z podróży, m.in. ceramiczny kałamarz, podróżna półeczka na książki oraz bransoleta подарowana Jadwidze przez żołnierzy dywizji kozaków sułtańskich w 1856 r. Fotografie tych obiektów widnieją na planszach, toteż goście kórnickiego zamku mieli niepowtarzalną okazję porównać kopie z oryginałami.

Wystawa trafiła również w przestrzenie warszawskiego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, XXV Liceum Ogólnokształcącego im. Generałowej Jadwigi Zamoyskiej w Poznaniu, szkół gminy Kórnik (SP im. Sprawiedliwych wśród Narodów Świata w Kamionkach, SP nr 1 im. Tytusa Działyńskiego w Kórniku, SP nr 2 im. Teofili z Działyńskich Szoldrskiej-Potulickiej w Kórniku, SP im. Jana Wójkiewicza w Radzewie, SP im. Jana Pawła II w Szczodrzykowie, SP im. Powstańców Wielkopolskich w Robakowie) oraz Muzeum Ziemi Zbąszyńskiej i Regionu Kozła w Zbąszyniu. Prezentacjom towarzyszyły prelekcje bądź warsztaty związane z osobą i działalnością Jadwigi Zamoyskiej, prowadzone przez pracowników Biblioteki.

Na Platformie Cyfrowej Biblioteki Kórnickiej pojawiła się rozszerzona, interaktywna wersja wystawy: www.zamoyska.bkpan.pl. Ponadto kolejne plansze stały się inspiracją do stworzenia dziesięciu audycji wyemitowanych przez radio Emaus, które dostępne są na stronie internetowej rozgłośni.

Jesienią wystawę można było podziwiać w holu Pałacu Działyńskich. Generałowej poświęcony był również Czwartek Literacki pt. *Jadwiga Zamoyska – kronikarka codzienności*, zorganizowany 9 listopada w Sali Czerwonej, z udziałem: dr Edyty Bątkiewicz-Szymanowskiej, prof. Jerzego Borowczyka, prof. Przemysława Matusika i moderatorki prof. Magdaleny Biniaś-Szkopek. Perspektywa historyczna interesująco współgrała z literaturoznawczą, dając w efekcie obraz Zamoyskiej jako wnikliwej obserwatorki otaczającego świata oraz sprawnej pisarki, umiejącej swoje spostrzeżenia wciągająco przelać na papier. Jej *Wspomnienia* zgodnie określono mianem dobrej literatury.

Postać Generałowej zaprezentowano także 2 września na Międzynarodowych Targach Poznańskich podczas XV Kongresu Kobiet. W panelu dyskusyjnym *Portret kobiety skutecznej – rzecz o Jadwidze Zamoyskiej* jego uczestniczki (dr Edyta Bątkiewicz-Szymanowska, prof. Magdalena Biniaś-Szkopek, mgr Agata Łysakowska-Trzoss, prof. Ewa Kraskowska) rozmawiały m.in. o różnie rozumianej skuteczności Jadwigi oraz mierzyły się z pytaniem, na ile jej działania miały wpływ na procesy emancypacyjne polskich kobiet pod koniec XIX w.

W dniach 15–16 listopada w Sali Czerwonej Pałacu Działyńskich odbyła się konferencja naukowa *Jadwiga Zamoyska (1831–1923). W kręgu kobiet aktywnych społecznie i organiczniczek*, której organizatorami – obok Biblioteki Kórnickiej – byli: Fundacja „Zakłady Kórnickie”, Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie oraz Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy.

Jesienią wykłady, ukazujące różne aspekty życia Jadwigi Zamoyskiej, wygłosiła prof. Magdalena Biniś-Szkopek. W poznańskim Domu Bretanii opowiedziała o francuskich, przede wszystkim paryskich, okresach życia Generałowej. Podczas warszawskiej konferencji *Jadwiga z Działyńskich Zamoyska (1831–1923) – polska działaczka społeczno-religijna*, zorganizowanej przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz Fundację „Zakłady Kórnickie”, przedstawiła rys jej założeń pedagogicznych. Postać założycielki Szkoły Domowej Pracy Kobiet zaprezentowała również na seminarium *Portret kobiety skutecznej. Opowieść o Jadwidze Zamoyskiej* w Instytucie Dendrologii PAN.

Pracownicy naszej instytucji pomagali także w przygotowaniu scenariuszy zajęć edukacyjnych, które zostały stworzone przez pracowników Biblioteki Raczyńskich w celu popularyzacji osoby Jadwigi Zamoyskiej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych (www.zamoyska.bkpan.pl/materialy-edukacyjne).

W ramach obchodów Roku Jadwigi Zamoyskiej powstała książka o charakterze popularnonaukowym Magdaleny Biniś-Szkopek *Portret kobiety skutecznej. Opowieść o Jadwidze Zamoyskiej* (Kórnik 2023), która w całości jest dostępna online: www.zamoyska.bkpan.pl/ksiazka. Wieczór autorski odbył się w kórnickim zamku w przeddzień setnej rocznicy śmierci Jadwigi Zamoyskiej – 3 listopada. Dzień później, w sobotę 4 listopada, goście zamkowi mogli liczyć na bezpłatne kuratorskie oprowadzanie po wystawie oraz po muzeum – właśnie śladami Jadwigi.

W mijającym roku, we współpracy z Fundacją „Zakłady Kórnickie” oraz Grupą Wydawniczą FNCE, ukazała się również nowa edycja *Wspomnień* Jadwigi Zamoyskiej – w opracowaniu Edyty Bątkiewicz-Szymanowskiej i Magdaleny Biniś-Szkopek. Jest to wydanie poprawione, poprzedzone wstępem edytoerek, zawierające indeks osobowy oraz tablice genealogiczne. Całość zamknięta w jednym tomie, wzbogacona została wieloma grafikami oraz ilustracjami.

Z okazji Roku Jadwigi powstaje jeszcze jedna wyjątkowa książka – *Światy Jadwigi Zamoyskiej. Abecedariusz*, która ukaże się w 2024 r. Współtworzy ją zespół filologów polskich związanych z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu: prof. Ewa Kraskowska, prof. Agnieszka Kwiatkowska, prof. Zofia Dambek-Giał-

lelis, prof. Jerzy Borowczyk oraz historyczka prof. Magdalena Biniś-Szkopek. Z publikacji tej – będącej zbiorem esejów naukowych uporządkowanych według klucza alfabetycznie ułożonych haseł – wyłania się nie tylko bogaty obraz samej Zamoyskiej, ale także innych istotnych postaci przełomu XIX i XX w., w których kręgu się znalazła, a to wszystko na pogłębionym tle najważniejszych wydarzeń tamtych czasów.

Rok Jadwigi Zamoyskiej oraz Wisławy Szymborskiej w Bibliotece Kórnickiej

Patronkami roku 2023 zostały dwie wyjątkowe kobiety związane z naszym regionem. Stulecie śmierci jednej oraz stulecie urodzin drugiej przenoszą nas do Kórnicka 1923 roku. To wówczas, na zaledwie cztery miesiące, życiorysy obu pań

KÓRNIK
WYSTAWA

ROK JADWIGI ZAMOYSKIEJ
J. Zamoyska

100 W.S.
2023 - ROK WISŁAWY SZYMBORSKIEJ

**Zamoyska – Szymborska.
Wielkie Kobiety 2023 roku**

Idea, organizacja, współfinansowanie i finansowanie wystawy: PAN Biblioteka Kórnicka

Partner medialny Roku Jadwigi Zamoyskiej: Radio Patrycja

Logo partners: ZPA, PAN Biblioteka Kórnicka, TRES, TYTUS, TRES, EMAUS, Radio Patrycja

Zamoyska – Szymborska. Wielkie Kobiety 2023 roku

Autorki wystawy: Małgorzata Cieliczko, Edyta Bątkiewicz-Szymanowska, Magdalena Biniś-Szkopek

Opracowanie graficzne: Agnieszka Juraszczyk, Fundacja TRES

Patronat merytoryczny: PAN Biblioteka Kórnicka

Patronat finansowy: Fundacja „Zakłady Kórnickie”

połączyły się czasoprzestrzennie. Czy 92-letnia Jadwiga z Działyńskich Zamoyska oraz nowo narodzona Maria Wisława Anna Szymborska miały okazję się spotkać? Niektórzy uważają, że to możliwe, gdyż Wisława była córką Wincentego Szymborskiego – zaufanego zarządcy dóbr Zamoyskich. Istnieje więc szansa, iż nową kórnicką pokazano dostojnej, powszechnie szanowanej matronie. Inni argumentują, że Jadwiga była w tym czasie mocno schorowana i rzadko przyjmowała gości. Jak było naprawdę? Tego raczej już się nie dowiemy.

Wiemy natomiast, że Jadwiga Zamoyska oraz Wisława Szymborska to nietuzinkowe, wyraziste i zasłużone osoby. Obie odznaczono najwyższymi państwowymi orderami i obie zyskały sławę na arenie międzynarodowej, choć nigdy o to nie zabiegały, a wręcz stroniły od wszelkiego rodzaju zaszczytów. Nie przepadały za pozostawaniem w centrum uwagi, za celebrawą czy dużym towarzystwem, ale – gdy pojawiała się taka potrzeba – znakomicie potrafiły w nim brylować. Skromne, mądre, przenikliwe i szczerze zaangażowane w to, czego się podejmowały. Poliglotki, czytane, utalentowane artystycznie, które ogromną część swojego życia oddały pisaniu. Dla równowagi i relaksu Jadwiga czytywała romanse, zaś Wisława oglądała brazylijskie telenowele. Dwie smakoszki kawy, a Szymborska także papierosów – Zamoyska raczej nie paliła, aczkolwiek z podróży do Turcji przywiozła... fajki.

Autorki wystawy dokonały próby opowiedzenia ich historii z nowej perspektywy – we wzajemnych splotach i skojarzeniach, poszukując miejsc wspólnych oraz zbliżonych obu wielkich, a zarazem tak odmiennych kórnickanek. Każdej z nich poświęcono trzy plansze: pierwsze opowiadają o kórnickich korzeniach obu kobiet, drugie o ich obecności w Wielkopolsce, ale także o zagranicznej działalności oraz rozpoznawalności bohaterek, trzecie zaś przedstawiają ich zamiłowanie do czytania książek i inklinacje artystyczne, nie tylko pisarskie. W przygotowaniu części dotyczącej Wisławy Szymborskiej pomógł swoją wiedzą, wspomnieniami oraz pamiątkami prof. Edward Balcerzan – poznański literaturoznawca i przyjaciel poetki, któremu autorki serdecznie dziękują za okazane wsparcie.

Wernisaż wystawy *Zamoyska – Szymborska. Wielkie Kobiety 2023 roku* odbył się 12 czerwca w Bibliotece Narodowej w Warszawie w ramach projektu Fundacji „Zakłady Kórnickie”: *Kobiety z Kórnika*, współtworzonego przez Teatr Muzyczny w Poznaniu. Przygotowany na tę okazję spektakl recytacyjno-muzyczno-literacki wraz z wystawą pokazywany był w wielu miastach Polski (m.in. w Kaliszu, Bydgoszczy, Lublinie, Toruniu, Koninie, Olsztynie, Giżycku, Kołobrzegu, Wrocławiu, Łodzi czy Kielcach).

Wystawa stanęła również podczas XV Kongresu Kobiet, który odbył się w dniach 2–3 września na Międzynarodowych Targach Poznańskich. Przez miesiąc można ją było oglądać w Urzędzie Marszałkowskim w Poznaniu – autorki zaprezentowały ją 25 września podczas sesji Sejmiku Województwa Wielkopolskiego. W połowie października wystawa trafiła do Muzeum Puszczy Drawskiej i Noteckiej im. Franciszka Grasia w Drezdenku, gdzie poznawały ją grupy szkolne oraz senioralne. Miesiąc później pojawiła się w przestrzeniach Muzeum Ziemi Zbąszyńskiej i Regionu Kozła w Zbąszyniu – autorki otworzyły ją tam 6 grudnia. Goście Biblioteki Kórnickiej – zarówno w Zamku w Kórniku, jak i w Pałacu Działyńskich w Poznaniu – również, przez wiele tygodni, mieli okazję zapoznać się z wystawą.

Finisaż odbył się 30 listopada w Sali Czerwonej, w ramach Czwartków Literackich. Prelekcję o Zamoyskiej i Szymborskiej wygłosił prof. Wiesław Ratajczak (UAM), a teksty autorek recytowała aktorka teatralna i filmowa Barbara Wypych; cały wieczór uświetniła muzyka w wykonaniu klawesynistki Moniki Woźniak.

Ten intensywny dla Biblioteki Kórnickiej rok bynajmniej nie zamyka inicjatyw popularyzujących wiedzę o jej fundatorach. Jesienią Senat RP ustanowił Władysława Zamoyskiego jednym z patronów roku 2024.

Il. 1. Otwarcie wystawy *Jadwiga Zamoyska. Portret kobiety skutecznej* w Sejmie RP, 14 czerwca 2023 r. Przemawia dyrektorka Biblioteki Kórnickiej prof. Magdalena Biniś-Szkopek. Fot. P. Łysakowski

Il. 2. Sejm RP, 14 czerwca 2023 r. Przemawia prezes Fundacji „Zakłady Kórnickie” dr Dariusz Grzybek. Fot. P. Łysakowski

Il. 3. Sejm RP, 14 czerwca 2023 r. Stoją od lewej: Katarzyna Woźniak, Agata Łysakowska-Trzoss, Edyta Bątkiewicz-Szymanowska, Mikołaj Potocki, Magdalena Biniś-Szkopek, Małgorzata Potocka, Dariusz Grzybek, Joanna Dobosz, Jadwiga Emilewicz. Fot. P. Łysakowski

Il. 4. Sejm RP, 14 czerwca 2023 r. Fot. P. Łysakowski

II. 5. Otwarcie wystawy *Jadwiga Zamojska. Portret kobiety skutecznej* w Senacie RP, 30 sierpnia 2023 r. Fot. A. Juraszczyk

II. 6. Senat RP, 30 sierpnia 2023 r. Przemawia marszałek Tomasz Grodzki. Fot. P. Łysakowski

Il. 7. Senat RP, 30 sierpnia 2023 r. Prof. Biniś-Szkopek oprowadza po wystawie. Fot. A. Juraszczyk

Il. 8. Senat RP, 30 sierpnia 2023 r. Współtwórczynie wystawy (od lewej): Agnieszka Juraszczyk, Magdalena Biniś-Szkopek, Małgorzata Cieliczko. Fot. P. Łysakowski

Il. 9. Otwarcie wystawy *Portret kobiety skutecznej* w Kórniku 3 lipca 2023 r. Znaczek pocztowy wyemitowany z okazji Roku Jadwigi Zamoyskiej odsłaniają (od lewej) prezes Fundacji „Zakłady Kórnickie” Dariusz Grzybek, przedstawicielka Poczty Polskiej Honorata Kuraszkiwicz i wicedyrektor Biblioteki Kórnickiej Katarzyna Woźniak. Fot. P. Łysakowski

Il. 10. Zamek w Kórniku, 3 lipca 2023 r. Otwarcie wystawy uświetniła swoją obecnością Barbara Czartoryska (na pierwszym planie). Fot. P. Łysakowski

Il. 11. Otwarcie wystawy *Zamoyska – Szymborska. Wielkie kobiety 2023 roku* w Wielkopolskim Urzędzie Wojewódzkim, 25 września 2023 r. Fot. M. Cieliczko

Il. 12. Czwartek Literacki *Jadwiga Zamoyska – kronikarka codzienności*. Pałac Działyńskich, 9 listopada 2023 r. Fot. M. Cieliczko

Il. 13. Otwarcie konferencji *Jadwiga Zamojska (1831–1923). W kręgu kobiet aktywnych społecznie i organiczniczek*, 15–16 listopada 2023 r. Dyrektorka Biblioteki Kórnickiej Magdalena Biniś-Szkopek i prezes Fundacji „Zakłady Kórnickie” Dariusz Grzybek prezentują nowe wydanie *Wspomnień* Jadwigi Zamojskiej. Fot. P. Łysakowski

Il. 14. Pałac Działyńskich, 15–16 listopada 2023 r. Uczestnicy konferencji: prof. Ewa Kraskowska i prof. Przemysław Matusik. Fot. P. Łysakowski